

Тернопільська-583. – Волинська-635. – Закарпатська-645. - Хмельницька – 662. – Чернівецька -683. - Рівненська-727. - Вінницька-736. - Житомирська – 811. – Черкаська-879.– Київська (обл.)-934. - Івано-Франківська-967. – Львівська-796. - Чернігівська-1050. – Херсонська-1142. - Полтавська -1230. – Кіровоградська-1262. - Миколаївська-1520. – Запорізька-1581. - Одеська – 1767. – Сумська-1868. – Дніпропетровська-2268.- Донецька-2269. – Київ (місто)-2340. Луганська-2619. – Харківська – 2755.

По Україні (45.115.064 / 35910) - 1256,4

Відтак маємо низьку щільність релігійної мережі на Сході України (Донеччина і Слобожанщина, Східний Південь), середній рівень щільності маємо в Центрі України, високу щільність дає Захід країни (Галичанський регіон, Закарпаття, Буковина, Волинь) і Північний Центр.

4 БЗ ЯК постав Київський Патріархат (спогади А.Колодного)

Оце я їхав у метро і чую, що треба уступати місця «людям похилого віку». Раніше ж їхав і чув, що треба уступати місця «людям літнього віку». То ж став думати, а хто я є – людина похилого чи літнього віку. Став шукати відповідь. Вичитав, що перша – це до 70 років, а вже друга – після 70-ти. Я наближаюся до свого вісімдесятиліття, а чи ж вже маю його за паспортом. Саме це дає мені право, виступаючи в різних аудиторіях, дещо згадати про ті процеси конфесійного життя України, які спостерігав чи до яких сам був безпосередньо причетний у похилому або літньому своєму віці. Сказати насамперед хочу з низки тих питань, які чомусь забуваються, спотворюються при їх описанні, а то й свідомо, корисливо замовчуються. Серед таких є й питання долі Київського Патріархату.

Проглядаю фотоальбом «Українська Православна Церква Київський Патріархат», видрукований видавничим відділом УПЦ КП з нагоди ювілеїв Патріарха Філарета в 2011 році, і там не знаходжу нічого ні про першого главу КП Мстислава (Скрипника), ні про другого - Володимира (Романюка). Відчуваю, що це трапилося з волі Філарета, бо ж він пригне вести своє патріаршество ще з тих років, коли був главою дарованої йому Москвою самостійності в управлінні УПЦ, коли із прагнень реалізувати в Україні після здобуття нею незалежності принцип «самостійній державі - самостійну церкву» і, зрозуміло, з патріархом (це б то ним) начолі попав у немилість Москви і був опущений останньою до статусу простого анафемованого монаха. То ж хотів у своїй гордині високого і багато чого, а залишився з нічим. І в цій ситуації ніхто йому вже не міг чимось зарадити. Як і нині кажуть про нього в Московській Церкві (а з нею і в офіційному світовому Православ'ї) – «анафема», «розстригна» та ін.

Відчуваючи певну особисту причетність до доля владика Філарета, розповім з безпосереднього знання і причетності про те, як відбувався процес утворення Київського Патріархату. Повторюсь: до цього я безпосередньо причетний. Нині деким створюється враження, що якогось його утворення нібито й не було. Читаю інтерв'ю патріарха Філарета, то він хибно засвідчує, що до цього процесу причетний Президент Л.Кравчук. Та чи це дійсно так, то чи цим займався той же Леонід Макарович?

Як відомо, на так званому Харківському соборі 1992 року Української Православної Церкви митрополит Філарет був усунутий від керівництва цією Церквою. Мотиви цього усунення Москвою наводилися різні. З них наперед те, що Філарет не виконав свою дану Московському Патріархату нібито навіть на «Біблії» в Москві обіцянку при поверненні до Києва добровільно відмовитися від предстоятельства в УПЦ. Одним із мотивів цієї спонуки було те, що владика мав у своїй обслузі жінку і власних дітей від неї. Поширювалися різні фотографії цих відносин. Про Філарета ще писали і як про явного слугу КДБ. Але це могло слугувати мотивом, а не причиною до спонуки його зречення від Предстоятельства в УПЦ МП.

Дійсною причиною цього антизаконного, а водночас і антиканонічного акту Московського Патріархату було ініційоване й надіслане до Москви Філаретом майже одностайно прийняте (окрім єпископа Онуфрія) прохання Собору Української Православної Церкви про надання їй автокефалії. З метою протидії означеній нахабності Москви з усунення Філарета, а відтак несприйняття нею прохання щодо набуття самостійності Українською Церквою, РУХ, проукраїнські депутати Верховної Ради і наше Відділення релігієзнавства Академії наук України утворили Комітет захисту Українського Православ'я. Окрім мене, до нього від АН ввійшов ще Олександр Саган. Куратором Комітету постав народний депутат ВР України Василь Червоний. Опісля він поплатився за це своїм життям.

З метою протидії Москві ми актуалізували питання об'єднання УПЦ й УАПЦ. Швидко вговорили керуючого справами УАПЦ митрополита Антонія (Масендича) реалізувати цей наш задум. Патріарха УАПЦ Мстислава в той час в Україні не було. Відомо, що він тоді водночас був ще й главою Української Православної Церкви США і більшість свого часу віддавав їй. Мстислав в ті дні чомусь не виходив на зв'язок ні з нами, ні з очолюваною ним УАПЦ. Кажуть, що, знаючи про наші наміри, московські спецслужби спеціально все робили із унеможливлення нашого зв'язку з ним як Патріархом. То ж діяли ми поза Мстиславом, співпрацюючи з митрополитом Антонієм. Дехто, звинувачуючи нас в свавіллі, наголошує, що Мстислав не чув і не знав про об'єднання. Це є абсолютна неправда. Через близьке його оточення у Бавн-Бруці ми інформували його про намір об'єднання. Проте Патріарх був надто грайливою і капризною особою. Професор із Франції Аркадій Жуковський повідомив мені, що Мстислав знав і казав: хай єднаються, побачимо, що з цього вийде.

Відтак, маючи згоду на об'єднання від митрополита Антонія (Масендича), ми, а це Бурлаков - від РУХу, Червоний - від депутатів-українців і я йдемо до владики Філарета на Пушкінську. Приходимо до нього і кажемо: треба єднатися. Він тоді був надто розгубленим, явно нас з такою пропозицією не чекав. Це був час, коли Філарет ухвалою т. зв. Харківського собору був взагалі позбавлений предстоятельства в УПЦ. Фактично, якби не було нашого втручання в процес, став би в церковному житті ніким. Близькі з його тодішнього оточення повідомляли нам, що він через знаного ним Патріарха Константинопольського просив у Московського Патріархату надати йому якусь єпархію Російської Православної Церкви, вірним слугою якої він був десятиліттями і виявляв навіть прагнення її очолити. Амбіції мав великі, послуговуючи як друга особа Синоду РПЦ певний час із-за хвороби патріарха Пімена фактично главою РПЦ, а потім і Патріаршим місцезблостителем, Філарет офіційно не сприймав самостійність від Москви Київської Церкви, всіляко протривав цьому, ганьбив Українську Автокефальну Православну Церкву. То ж він певне й не думав про те, що його майбутня кар'єра розгортатиметься на теренах самостійного Українського Православ'я. Визнаю, що й ми не гадали, що саме на його долю випаде велика ноша з утвердження цього Православ'я на противагу Московському Патріархату і зрадливому єпископату УПЦ. Визнаю непомилність нашого тодішнього вибору.

Владика Філарет певне не знав, як тепер після Харківського Собору і схвалення його рішень Москвою йому діяти далі. Маючи явну промосковність в своїй діяльності, він не очікував до себе прихильників Української Автокефалії. Інколи говорять, що ми йшли спасати Філарета. Не Філарета, а Українську Церкву від її повного поглинення Москвою. Говорили, що він просив Константинопольського Патріарха, щоб той попросив Московського відправити його на якусь єпархію в Росії. Просив і чекав... Але за три дні треба було звільнити офіс на Пушкінській. І куди? Владика звик до розкішного життя в обслузі матушки Варвари. І тут раптом неочікувана пропозиція...

Зайшовши до офісу, ми кажемо митрополиту Філарету, що питання об'єднання з Масендичем вже проговорене. Тепер слово за Вами. Офіційно державними органами Ви зареєстрований як глава УПЦ і якогось офіційного інформування «харків'ян» про

відповідну зміну Статуту УПЦ, а зрештою і про зміну керівництва цієї Церкви, в державний орган її реєстрації ще не надходило. То ж ми говоримо з Вами як законним Предстоятелем УПЦ. При цьому Червоній наполіг на негайній зміні власника рахунків УПЦ, щоб вони не дісталися «харківським змовникам». «А ким я буду в цій Церкві?», – питає насамперед Філарет під час цієї нашої розмови з ним. «Заступником патріарха», – відповідає В.Червоній. «Ну, тоді я згоден», – сказав владика. Вже потім, коли ми вийшли на вулицю, я питаю Червонія: «Василю, а звідки ти взяв посаду заступника? У Статуті УАПЦ, який ми пропонуємо як основу для написання нового, а чи ж прийняття саме його об'єднаною Церквою немає ж такої посади!». «Ну, якщо немає, немає, то буде», – каже Василь. Взявши за основу для себе Статут УАПЦ, об'єднавчий собор вніс потім цю зміну.

Наша розмова із Філаретом була у вівторок увечері. У п'ятницю Володимир Сабадан, призначений в Харкові Предстоятелем УПЦ, мав приїхати до Києва. То ж треба було провести об'єднавчий собор до п'ятниці. Ми говоримо владіці: «Собор треба обов'язково проводити в четвер». Філарет відповідає: «Та ні, тут лишилося три дні, не проведемо». В розмову втручаються отці-брати Швеці – Іван та Олександр, отці Володимир Черпак і Борис Табачик, ректор Київських духовних семінарії і академії Данило Чоклоук, присутній при цій розмові єпископ УАПЦ Володимир (Романюк). Вони запевнюють: «Проведемо».

І об'єднавчий з'їзд провели в четвер. Вирішили й питання охорони церковних приміщень. Василь Червоній із Рівного привіз своїх козаків. Ми взяли під охорону будинок-офіс Церкви на Пушкінській, Володимирський собор і Лавру. Але що стосується Лаври, то тут нас обманули. Міліція нам каже: «А ви гарантуєте охорону Лаври. Там є музей дорогоцінностей, інші музеї. Хто буде відповідати, якщо те викрадуть? Чи гарантуєте Ви, що все це буде збережене?». І тут ми трошки злякалися. Кажемо владіці Філарету: їдьте у Лавру, зараз вона наша. Він чомусь побоявся їхати. Ось така певна очікуваність і боязливість є характерною для нього. Відтак ми Лавру віддали тієї ночі Михальченку - керівнику гуманітарної служби президента Кравчука. Певне він завіз вже в п'ятницю до Києва митрополита Сабодана. Я Михальченка знаю давно, ми в Академії наук разом з ним працюємо. Одного разу я йому сказав: «Сволота ж ти. Це через тебе ми Лавру здали Москві». Йому мені у відповідь сказати було вже нічого. Певне за цей вчинок Бог покарав його страшно болячкою. Але цей факт засвідчує непричетність Кравчука до постанови Київського Патріархату.

Відтак я, людина певне старша за багатьох читачів цієї оповіді, трошки згадав історію того, як поставав Київський Патріархат. Про це десь Ви не прочитаєте. В самій же Церкві ці події з волі Філарета замовчують. І тут зрозуміло чому, бо ж маємо наявне прагнення Предстоятеля викреслити з історії УПЦ КП буття в Церкві патріархами Мстислава (Скрипника) і Володимира (Романюка), продовжити навпрошки відмовний Московію в його рішенні Архієрейський Собор УПЦ 1992 року Собором вже жовтня 1995 року УПЦ КП, коли після загадкової смерті Володимира (Романюка) Патріархом було обрано Філарета. Гордіня бере гору. Поступово його наїзди на тих священників, які були причетні до події постанови Київського Патріархату, спричинили їх перехід в УАПЦ. Владика Данила (Чоклоюка) з його знаменитою грецькою виучкою і високою богословською культурою Філарет відправив до Рівного (як опісля й митрополита Димитрія Рудюка до Львова). Він і мене позбувся з числа тих, хто попервах був на різних прийомах в Патріархії. В УПЦ КП всупереч притаманній Українському Православ'ю соборності утвердився культ особи Патріарха. Знаючи дещо із настроїв в єпископаті Церкви, не знаю, що її очікує в наступному післяфіларетівському часі. Й нині патріарх Константинопольський Варфоломій ладний надати надати автокефалію Українській Церкві в разі обрання нею іншого свого Предстоятеля. Владика Філарет із-за такого мав би поступитися своєю посадою, але ж ні.

Пригадую, бо мав особисті зустрічі, в дні першого свого приїзду до Києва після об'єднавчого собору вже у статусі першого патріарха УПЦ КП Мстислав співслужив у

Софії з митрополитом Філаретом як із своїм заступником. До речі, дозвіл на цю літургію було одержано нами – Комітетом захисту Українського Православ'я. Цією співслужбою Мстислав фактично засвідчив своє визнання рішень об'єднавчого собору.

Проте далі події навколо Київського Патріархату розгорталися неочікувано для нас. Тут паскудну роль зіграв Володимир Ярема, священник зі Львова, який потім став розкольниким в УПЦ КП й одержав очікуваний ним клобук патріарха. Ярема нашіптував Мстиславу в Америку, що його, дивись, в Україні немає, а керує Церквою Філарет. Самолюбивий Мстислав під час другого приїзду (хоч він, зрозуміло, мав бути в Києві постійно, а не гостем приїздити до своєї Церкви) відмовився зустрічатися з Філаретом і заявив, що його єпископи-автокефали виходять із УПЦ КП й відтворюють УАПЦ. Дізнавшись про це, я набився на зустріч із Мстиславом в готелі «Київ» з метою проговорити з ним питання долі КП. Проте хтось зпрацював проти цієї зустрічі. Коли я приїхав до готелю, то мені там було заявлено, що владика надто погано себе почуває і зустрітися не може. В вечірній гострій телефонній розмові з ним Мстислав раптом заявляє про своє невизнання якогось об'єднання із Філаретом. При цьому посипалася низка звинувачень останнього в його неукраїнськості, прислугування десятиліттями Москві. Сказати, що вони були несправедливі - як тоді, так і нині – я не міг. До так званого Харківського собору владика далеким був до долі України, її народу, хоч родом він із Донеччини. Та й яке національне виховання, українську освіченість він міг одержати в оросіяненому шахтарському краї.

В прагненні все ж зберегти об'єднану Церкву україно-демократично налаштовані громадські діячі вирішили навістити Мстислава. Я був з ними. Домовилися про день і годину зустрічі в одному із приміщень Михайлівського монастиря. Тепер щось не можу пригадати всіх, хто прийшов у визначений час до Михайлівського собору. Здається були Скоричка, Поровський, Павличко, Червоній, Гудима... По двору монастиря блукає отець Ярема зі Львова. Знаю, що він наближений Мстислава. Я був здивований тим, що раптом він тут з'явився, бо ж зголосилися прийти лише світські особи. Говорю Яремі: «Отче, це Ви щось тут затіяли. Перестаньте будоражити Церкву, з'ясовувати, ким в минулому був Філарет. Це нині не на часі. Головне – зберегти Українську Церкву незалежною від Москви. Мені здається, що Ви не заспокоїтиса, поки самі не станете Патріархом». Чую: «Та що Ви, професоре, який з мене патріарх». Нас інформують, що Мстислав чимось зайнятий і не бажає зустрічатися з нами. Ми обурилися: сам призначив побачення на дванадцяту годину і раптом не приймає! І чим він може бути так зайнятий? Все ж чекаємодесь години дві. Тоді Микола Поровський каже: «Пішли».

Заходимо, а Мстислав сидить **сам** і каже нам: «А я вас не запрошував». «Та як не запрошували? Ви ж нам призначили зустріч о дванадцятій», - наголошуємо. Він, закривши очі долонями, каже нам: «Тут проходить архієрейський собор. Не заважайте». Повторяє потім декілька разів: «Вас тут нема... Чуєте, Вас нема. Немає вас». При цьому періодично відкриває і закриває очі, граючи, як дитина, руками. Це повторював разів п'ять. Гидко було дивитися на ці клоунські трюки Патріарха. Поровський тоді каже: «Владико, а як треба було під автомобілі лягати, коли до Чернігова Ви їхали і Вас не пропускали московські православні, то я був потрібний? А зараз мене для Вас вже немає? Та й Ви нам не потрібні. Їдьте у свою Америку. Нам такий патріарх **н-е п-о-т-р-і-б-н-и-й**». Зустріч не відбулася. Мстисла з нічим поїхав до Америки й до своєї смерті сидів там безвіздно.

Так почався цей процес розбрату у **власне** Українському Православ'ї, який є й понині. Із-за нього Константинополь так і не дав нам обіцяну православну автокефалію, хоч і мав намір це зробити за умови поєднання КП й УАПЦ. Складним для нас, борців за нашу Автокефалію, виявився цей процес протистояння власне Українських Церков. В ньому, окрім протидії низки чинників, надто була задіяна амбітність владик. Мало ще залишилось тих, хто пам'ятає, як усе це творилося. І от зараз дивлюся, читаю інтерв'ю, дають їх так, нібито цього взагалі не було. Ні творення Київського патріархату, ні того, що Володимир Романюк був патріархом. Його із-за цього навіть зневажають тим, що не

порушують питання перенесення праху Патріарха вже на територію Софії. Бо ж знаємо, що на похованні - не тільки Патріарха, а й майже 20-річного в'язня московських таборів – щомісяця влаштовуються якісь танцюльки, гуляння. Глум над Святійшим, якого за прикладом греко-католиків давно варто Церквою чи КП, а чи ж УАПЦ проголосити блаженним.

Володимир (Романюк) став патріархом, що я добре знаю, не зі своєї волі, амбітних устремлінь до цього статусу в церкві. Телефонує: «Професоре, прийдіть, хочу з вами порадитися». Прийшов. Прогулюємося Шевченківським парком. Владика (тоді він був вже митрополитом) каже: «Мені пропонують, щоб я оце патріархом став після смерті Мстислава. Але який, - каже, - з мене патріарх? Я ж маю заочну ту освіту, без досвіду, ну, не можу ж я. Але мене, - каже, - попередили: «Якщо Ви не станете патріархом, то буде розкол у Церкві. То ж я вимушений йти на цю посаду. Ну я, каже, думаю, що довго я там не буду». Як бачимо, ситуація у той час, коли творився Київський патріархат, була надто складною.

Прагнучи виконати волю патріарха Константинопольського з можливості визнання нашої Автокефалії за умови об'єднання УПЦ УП та УАПЦ в одну Церкву, Комітет Українського Православ'я вирішив провести зустріч священнослужителів двох Церков у нас в Інституті філософії. Меита – виробити умови об'єднання. Приходять п'ять священників від УАПЦ і чотири єпископи начолі із Філаретом від УПЦ КП. Зрозуміло, розмова не відбулася. Були ще неодноразово пропозиції від нас на такі цільові зустрічі, проводилися тематичні конференції, але віз й понині там.

Це при недавній заяві Предстоятеля УАПЦ митрополита Макарія, що йому хочеться походити у *блаженніших*. Владика при цьому грішить і виявляє незнання християнського вчення. Бож ще Ісус Христос, коли його назвали благим, заперечив: Ніхто не є благий. Тільки Господь Бог (Лк 18:18). Відтак Макарій не хоче вести мову про об'єднання, бо ж хоче бути навіть Божественніше Бога, бажає, щоб його величали навіть не *благим*, а *блаженнішим*.

Повернемося ще раз до так званого Харківського собору. Чомусь його не розглядають ні в законодавчій, ні в канонічній площині. Ну, по-перше, хто скликав цей так званий Собор? Невідомо. Скоріше Московський патріарх, а він не мав на це право, бо ж Українська Церква була згідно наданої їй права «самостійною в управлінні» Хто мав головувати на Соборі? Предстоятель, тобто митрополит Філарет. Він не головував. Предстоятель УПЦ згідно діючого тоді Статуту обирався на пожиттєву владу і цю пожиттєвість можна було порушити лише за його заяви. Заяву Філарет не подавав. Добре, погодилися, що треба переобрати. З кого переобрати? Згідно із Статутом, треба було обирати із складу єпископату Української ПЦ, а їм підсовують закордонного (у той час митрополит Володимир Сабодан служив у Росії на Ростовській єпархії). Хоч він й українець, але все одно - закордонний владика. Зараз багато пишуть статей про те, що Сабоданг - проукраїнський архієрей і т. ін. Я ж вважаю, що він паскудну роль зіграв у той час: не відмовився, а приїхав й підіграв Москві. Він також підставив підніжку Київському патріархату своїм приїздом. Та й потім він постійно виявляв свою улесливість Москві.

Ця затія із Харківським собором, як на мене, була зініційована і проведена спецслужбами Російської Федерації. Вони Філарета замінили Сабоданом, з Росії взявши цю заміну. Подібне ФСБ Росії зчинила і в протестантських церквах України. Тут в баптистів на заміну президенту Церкви Духонченку з Росії приїхав українець Григорій Комендант, а в адвентистів на зміну Миколі Жукалюку приїхав Михайло Мурга. Цей трюк російським спецслужбам не вдалося скоїти у п'ятидесятників. Їх президент Микола Адамович Мельник розкусив змову й вийшов своєю спільнотою із якогось євроазійського об'єднання, де, зрозуміло, повсюди головували російські «владики». А що то за «владики», засвідчує лідер російських п'ятидесятників Ряховський, який нині є особистим радником прогітлерівця Путіна. Відтак наші баптисти й адвентисти входять в якесь євроазійське об'єднання. І це при тому, що в Україні відбулися Помаранчева революція і

Євромайдан, які відвернули наше входження в Євразію з Московією начолі і взяли курс на Європейський Союз. Євразія наших баптистів і адвентистів споріднена з «русским миром» Путіна-Кирила. Вона веде до повернення України в той колоніальний стан, в якому знаходилася більше трьохсот років.

То ж тут також ще треба розібратися і в тому, яка Церква є канонічною – УПЦ МП чи Київський Патріархат? Яка є канонічна, а яка не канонічна? У тому ж 1992 році хто був канонічний? За канонічними правилами, такою була УПЦ МП. Предстоятелем її був митрополит Філарет. Самоскликаний так званий Харківський собор не мав права змінювати її статус самостійної в управлінні. «Собор» цей був розкольницький, сектантський, не представляв законно і статутно цю відокремлену «Церкву». Очолювана Філаретом канонічна УПЦ після об'єднання із УАПЦ собору трансформувалася у Київський патріархат. То ж саме УПЦ МП всупереч канонам поставала як Церква розколу, як неканонічна. І Володимир Сабодан не був канонічний предстоятель, якщо на те пішло. Зараз говорять протилежне. І Київський Патріархат неканонічний, і Філарет самозванець... То ж в дійсності неканонічною є та Церква, яку інституалізували неканонічно зібрані кимось поза своїм Предстоятелем владики на так званому Харківському соборі. Самозванцем є той іноземець, якого цей псевдособор іменував Предстоятелем УПЦ, цебто митрополит Володимир (Сабодан). Безпідставним є анафемування Московським Патріархатом владики Філарета вже після того, як він залишив Церкву Московської юрисдикції і став вірянцем Церкви Київського Патріархату, юридично їй не належав.

Знаєте, ця ситуація з канонічністю складна. Я потрапив одного разу у Салоніки (Греція) на конференцію, зібрану Вселенським Патріархом. Там був митрополит з Константинополя Мелітон. Всі, певне, його знають: він впливовим владикою був тоді у Церкві Константинополі. Здається, керуючим справами її. Виступаючи на цій конференції, я сказав, що Константинопольська Церква діє щодо України не як мати, а як мачуха. Йой! В коридорі підскакує Мелітон до мене, доводить: «Та ні ж, та не ми винні». Я кажу: «Та як не Ви, Ви ж відреклися від нас, віддали Київську митрополію Москві». А він каже: «Так, але Вашого митрополита Гедеона Четвертинського хіба ми посилали до Москви? Він же сам поїхав, не повідомивши нас про свої наміри. То ж українці винні в тому, що він поїхав, Ви відійшли від нас». «Ну гаразд, кажу, владику, поділимо гріх навпіл. Ми відповідаємо за те, що Гедеон поїхав без дозволу, без рішення архієрейського собору Київської митрополії, інформування вас, а Ви за те, що потім схвалили те, що нас передали до Москви. Москва нас поглинула». Так що ситуація, ви бачите, інколи виникає складна, і нам треба всі ці моменти враховувати у нашій роботі.

Я ще хочу сказати декілька слів з приводу Константинополя. На території Києво-Могилянської академії є неосвоєний храм. Він там, де монастир їхній Братський ставропігійний був. Вважаю, що його можна було б відремонтувати та використати під подвір'я Константинопольського Патріархату в Україні.

Ще хочу наголосити на одному, враховуючи неодноразову присутність в Україні представника з Канади. Я Вашим митрополитам і владикам писав декілька листів. І писав такого змісту: «Коли в Україні не було своєї Церкви, була лише православна Церква Московського Патріархату, ви тоді були незалежні ні від кого, існували автономно. Коли ж у нас в Україні вже в роки незалежності, з'явилася своя Церква, Ви побігли під Константинополь. То які ж ви українці, шановні? Тоді, коли треба було підтримати українців, Ви до Константинополя побігли. Ось це, кажу, така Ваша українська політика». Мені, правда, митрополити не відповідають, але я їм гнівні листи ще писав, коли помирав забутий цією Церквою в Будинку для престарілих отець Степан Ярмусь. При митрополитові Іларіоні (Огієнку) він був канцлером Церкви. Коли він хворів, був прикутий до ліжка, то мені писав: баптисти до мене приходять, а з моєї Церкви ніхто не приходить. Ось так повелася ця Церква Канадійська щодо знаного отця-богослова, творча спадщина якого високо оцінена Україною і знехтувана його ж Церквою в Канаді.

Я хотів би, щоб Українське православ'я розширювалося, зміцнювалося. І тут велику роль має відіграти Всесвятійший патріарх Константинопольський. Ми, науковці Національної Академії, наук підтримуємо Київський патріархат. Коли він тільки «ставав на ноги», проти нього були різноманітні атаки, ми провели десь більше десятка конференцій, присвячених цьому Патріархату, українському християнству, українському православію. Це сприяло тоді утвердженню ідеї, що Україна повинна мати свою Автокефальну Православну Церкву.

Що ми мали б чекати від Константинополя, то це припинення його боротьби із філетизмом. Хоч певне він не може це збагнути, бо ж сформований на кусках різних православних Церков. Пригадую, як, приїхавши на запрошення Ющенка до України, на мітингу біля Софії Патріарх Варфоломій засуджував це явище церковного розвитку, чим, зрозуміло, підспівував Московському Патріархату, який появу Київського Патріархату розглядає як вияв філетизму. Бо ж, дивись, християнство, а відтак і його Церкви, не є національним виявом. Вони – понаднаціональні.

То ж, гадаю, нам треба розбудовувати свою православну українську автокефалію без оглядки на те визнання. Інші православні Церкви десятками, а то й сотнями років не визнавалися (Московську – 130). І тут слушні слова того ж Мстислава: сьогодні не визнають – визнають завтра.

4 В ЕКСПЕРТНІ ОЦІНКИ РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ

4 В1а. Актуалізація відзначення 500-ліття Реформації

Відділення релігієзнавства ІФ НАН України ще в березні 2016-го року своїм листом керівництву щонайбільших протестантських Церков країни і Всеукраїнській Раді цих Церков власне першим ініціювало відзначення протягом 2016-2017 років 500-літнього ювілею протестантизму. Нами було запропоновано низку заходів, які можна чи варто провести з нагоди цього ювілею з нашою участю у його відзначенні. Певні пропозиції з цього приводу нами від них були одержані, але спостерігалася все ж якась неспішність їх в цьому, бо ж кожна із конфесій, а їх десь до двох десятків (раннього чи пізнішого протестантизму) або прагне якимось виокремитися у цьому відзначенні, чи ж не знаходить якогось свого прямого зв'язку із діяльністю Мартина Лютера - родоначальника Реформації, взагалі раннього протестантизму, або ж не відзнаходить в історії нашої країни якихось значимих відгомонів з'яви нової течії в християнстві, діяльність спільнот якої всіляко обмежувалася як в царські, так і в радянські роки. Протестанти тоді розглядалися як сектанти, а сектантам за умов домінування православ'я якась особлива позитивна увага не приділялася, навіть більше – відшуковувалися «мотиви», щоб посадити їх керівників за ґрати, зняти з реєстрації громаду тощо.

Ми, українці, на відміну від європейських чи американських країн, не відчули у своєму поступі якийсь прямий відгомін Реформації. Тим більше, що протестантизм до нас прийшов активно взагалі десь лише в другій половині XIX і на початку XX століття переважно в пізніх його конфесійних виявах. Тут ми маємо баптистів, євангелістів, п'ятидесятників, адвентистів, які нині в Україні мають тисячі своїх організацій. Ранній протестантизм, а це лютерани, реформати, англікани, пресвітеріани, меноніти, дещо інше, у нас нині представлений одиницями своїх спільнот. Хіба що маємо понад сотку реформатів у Закарпатті (та й то угорці). Є українські реформати одиницями своїх громад на Волині.

Нині активно поширюється (декілька тисяч громад) в Україні неопротестантизм у його харизматичних виявах. Відомими лідерами його є Аделаджа, Мунтян, Падун, Мадава, Жукотанська та ін. Із всіма названими вище конфесіями Відділення має певні зацікавлені зв'язки (вони подеколи самі їх ініціюють), але із-за постійного скорочення за часів влади у